

At grave efter rødder

Da Thea Skaanes lavede feltarbejde blandt Hadza-folket, forberedte hun nøje indkøb af mad, så hun havde rationer til de måneder, hun skulle opholde sig langt fra indkøbsmuligheder i det nordlige Tanzania. Det virkede som en praktisk nødvendighed. Hun skulle være der i flere måneder, og ønskede ikke at være til besvær. Madrationerne gav hende indblik i hendes egne kulturelle forudsætninger og værdier, og også i Hadzas.

Af Thea Skaanes, fortalt til Ida Sinread McDonald

Thea er museumsinspektør ved Världskulturmuseet i Göteborg, og har forsket i ritualer, materiel kultur og religiøse praksisser. Hun har lavet feltarbejde blandt Hadza-folket i det nordlige Tanzania, hvor hun fik indsigter, der blev afgørende for hendes videre arbejde som antropolog.

Thea Skaanes fik i sin tid blandt Hadza adgang til ny viden om deres religiøse praksisser.

“Det, der prægede det her, var, at jeg havde fået adgang til information omkring ritualer og ceremonier, som der ikke var blevet beskrevet før. Op til det her tidspunkt, så var Hadza beskrevet som et folk uden religion, uden en tro på et efterliv (...) Så jeg var klar over, at her var der et nybrud på vej i forhold til det, jeg studerede. Men der var også sådan et ‘okay, jeg bliver virkelig nødt til at gøre det her ordentligt’. Og lægge mig selen, og være super arbejdsom for

at få dokumenteret, og kunne få spurgt om de rigtige ting. (...) Sådan, så det kunne blive et reelt godt første bud på en beskrivelse af hele det her felt.”

Men hvordan formidler man viden, som er esoterisk, og ikke umiddelbart tilgængelig for udenforstående? Det spørgsmål optager Thea Skaanes.

“Det skal tilgængeliggøres på en eller anden måde. Det har jeg som et ideal,” siger Thea. Men formidling rummer et dilemma: Når viden oversættes fra en mundtlig tradition til et vestligt, akademisk sprog, risikerer man samtidig at forvride dens betydning – fordi den modtages af folk, der modtager den ud fra deres egens begrebsverden, kulturelle forestillinger og sproglige afgrænsninger.

“Hvis du laver en hurtig søgning på Hadza på nettet, vil halvfems procent af det, du finder, være fuldstændig fejlbehæf-

tet,” forklarer Thea. Det er blandt andet fejlbehæftet på grund af de begrænsninger, der opstår mellem forskellige kulturelle systemer for selvopholdelse. En af årsagerne er, at Hadza lever i et *immediate return-system*. Et *immediate return-system* indebærer, at man ikke akkumulerer eller planlægger langt frem i tid. Man hører, spiser og deler – uden lagre og uden lange forsyningskæder.

“*Delayed return-system*, som vi har i Vesten, er det her med, at jeg lægger en indsats, og så får jeg goden af den indsats senere. *Immediate return* handler om, at du ikke skal rationere. Anti-akkumulation er en af de største værdier i Hadza-samfundet,” fortæller Thea.

Denne forskel mellem livsformer blev tydelig for Thea, da hun i starten af sit feltarbejde ankom til lejren med bilen fuld af mad. Det virkede som en praktisk nødvendighed – hun skulle jo være der i en måned, og ville ikke ligge nogen til last.

Men i Hadza-lejren betød det, at hun straks blev omfattet af *demand sharing* – en moralsk forpligtelse til at dele med andre. Hadzaerne kom og bad hende om at dele hendes rationer. Maden forsvandt hurtigt. Thea måtte køre efter mere majsmelet og andre forsyninger, indtil hun til sidst tog en beslutning om, at nu kunne det ikke blive ved.

“Så besluttede jeg mig for, på et tidspunkt, at nu er det væk. Så må det blive væk. Ikke at køre tilbage og lave rationeringer, men faktisk bare sige, at nu bliver jeg her. Så må det køre på den måde, som det er i hverdagen.”

Det blev et vendepunkt – og et afgørende etnografisk øjeblik.

“Da maden bare var væk, så forandrede meget sig. Jeg tog ofte afsted for at gra-

ve efter rødder. Og det havde før været sådan lidt ‘hvordan gør man det her?’ Det havde været en teknisk, metodisk ting. Men nu gik det over til at tage af sted hver morgen og relatere mere til: ‘jeg skal jo have noget mad’.”

Skiftet ændrede alt – både relationerne i lejren og hendes egen forståelse.

“Det gav bare sådan en helt vildt dejlig ro. Og alle, tror jeg faktisk, havde det sådan: ‘Åh, endelig’. Det var ved at være rimelig anstrengende, det andet.” Hadzaerne havde, fortæller Thea, også hjulpet hende ved at tage maden fra hende, da anti-akkumulation er en af de største moralske værdier i samfundet.

Med madlageret væk faldt hverdagen på plads. Køddelingssystemet trådte i kraft, og Thea blev en reel del af det. Første gang hun mødte det, var da Thea en dag kom tilbage efter at have samlet rødder, så lå der en halv dikdik – en lille hjort – til hende.

“Jeg korrumpere jo systemet før,” erkender hun. Først da hun slap kontrollen, blev det muligt at få indsigt i det liv, hun forsøgte at forstå.

Et par uger senere observerede hun en anden antropolog ankomme til Hadza-området – topudstyret med firehjulstrækker, teknisk tøj og bredskygget hat med indbygget myggenet.

“Jeg tænkte: ‘Det er en fucking alien, der går der’,” siger hun med en latter. “Og jeg tænkte, jeg havde jo også haft en grad af det der – ved at tænke, jeg skal klare mig selv.”

I forsøget på at være selvforsynende og ikke lægge nogen til last risikerer man også at afskærme sig fra det fællesskab, man vil forstå. “Det giver indtryk af, at man er på besøg på et gennemgribende fremmed sted,” siger hun. I stedet ønskede

Morgentur på vej op af bjerget for at grave efter rødder.

Ligelig deling af maden, som kommer ind i lejren.

hun at vise, at hun kunne lide at være der – og ikke kun kom for at ekstrahere viden.

“Det med at slippe noget af kontrollen kan være afgørende. At være villig til at slippe den her tryghed for også at se, okay, hvad kan det her egentlig,” reflekterer hun.

Feltarbejdets dybere indsigt kom først, da hun turde give afkald – ikke kun på madforsyninger, men også på kontrollen. Først da hun indgik i hverdagens rytme, opstod den dybere indsigt og relation med de folk hun var der for at forske med, samt en samhørighed med dem.

Et andet valg skilte sig ud: Thea havde sin spæde datter med under feltarbejdet. Det var en kontrast til de alien-antropologer, som kom. Og selv om det ikke var et metode-valg, var det en anden måde at træde ind i samfundet på – med åbenhed og tillid.

“Jeg har i hvert fald mærket en varme og en glæde over, at det er tydeligt, at jeg kan lide at være der,” siger hun. “At det, jeg kommunikerer med min krop og min tilstedeværelse, ikke er, at jeg er som besøg på et utrygt og fremmed sted.”

Det, der begyndte som rationering og madforsyninger, blev til noget langt større: en refleksion over tilstedeværelse, etik og relationer, og de indlejrede normer, man agerer i verden fra.

“Det har haft betydning for mit videre arbejde som antropolog,” siger Thea. “Et større fokus på også, hvor åbne og hvor lukkede vi er. Hvad er det egentlig, vi kommunikerer – med vores fremtoning, tøj, spørgsmål – i forhold til at skabe det her fælles tredje.”